

Participatieplan windzoekgebieden Alblasserwaard

Datum: 12 oktober 2023

Inleiding: verkennen van nieuwe locaties voor windenergie

In het voorjaar van 2023 is een verkenning gestart van nieuwe locaties voor windenergie in de regio Alblasserwaard. Dit volgt uit de afspraken die zijn vastgelegd in een bestuursakkoord tussen RES-partners Gorinchem, Molenlanden, de provincie Zuid-Holland, waterschap Rivierenland en de Rijksoverheid. Deze verkenning heeft tot doel alternatieve locaties te vinden voor windenergie, ter vervanging van de eerder voorgestelde locaties Avelingen en A15-Oost in de RES 1.0.

Om te voldoen aan de windenergie-doelstellingen zijn er in totaal 6 tot 10 extra grote windturbines nodig op het grondgebied van de gemeenten Gorinchem en Molenlanden. De verkenning heeft als doel om voldoende geschikte locaties voor windenergie te vinden om bij te dragen aan de opgave in de RES 1.0.

Voor alle RES-partners is participatie een cruciaal aspect van de verkenning.

Er wordt een shortlist voorbereid met zoekgebieden die beide gemeenten verder zouden willen onderzoeken. Deze lijst wordt eind november aan de gemeenteraden aangeboden in een gezamenlijke vergadering. Als de raden instemmen met deze shortlist, dan gaat dit participatietraject van start voor de hele Alblasserwaard met extra aandacht voor de specifieke locaties van de shortlist. Via een raadpleging en klankbordgroepen gaan we in gesprek met bewoners over deze zoekgebieden voor wind. In werkgroepen krijgen zij de gelegenheid om een advies op te stellen over 'hun' zoekgebied.

Doelen en uitgangspunten van dit participatieproces

We streven een zorgvuldig participatief proces na dat leidt tot bredere acceptatie van de uitkomsten van het zoekproces en bijdraagt aan de legitimiteit van de keuzen die de raden maken. Dit proces heeft daarom twee doelen:

1. Zo goed als mogelijk alle belangen, zorgen en kansen in beeld te krijgen van een zo groot mogelijke groep stakeholders/belanghebbenden per windzoeklocatie. Dit sluit aan bij de participatiedoelen meedenken en -adviseren.
2. Alle inwoners de gelegenheid geven om mee te doen en hun stem te laten horen. Een goede representativiteit van de deelnemers helpt de politiek om het resultaat van de participatieactiviteiten mee te wegen in de besluitvorming over de zoeklocaties voor windenergie. Dit sluit aan bij de participatiedoelen meewerken en -weten.

De uitgangspunten die wij hanteren bij het vormgeven van het participatieproces zijn:

1. *Distributieve rechtvaardigheid*: in het participatieproces wordt expliciet aan de orde gesteld wat een goede/eerlijke verdeling is van lusten en lasten. Dat gaat over gedeeld eigenaarschap maar ook over maatschappelijke kosten en baten.
2. *Vertrouwde kennisbasis*: we streven ernaar om met deelnemers aan het participatieproces tot een acceptabele kennisbasis te komen, bijvoorbeeld over de (externe) effecten van windmolens en de kwaliteiten van de zoekgebieden
3. *Responsiviteit*: deelnemers kunnen hun waarden, voorkeuren en zorgen uiten. We laten zien dat

we deze geluiden opvangen, wat we ervan leren en hoe we dit gebruiken in besluitvorming. We laten ook zien hoe het voortraject doorwerkt in het ontwerp van dit traject.

4. *Stem geven*: bewoners, bedrijven en mede-overheden kunnen participeren en hun stem laten horen, bijvoorbeeld als er zorgen zijn over de impact en/of gevolgen van de ontwikkeling van windturbines op hun directe woon-, leef- en werkomgeving. Deze specifieke zorgen en wensen krijgen via participatie een stem in elk zoekgebied. Dit gaat ook op voor bewoners van andere gemeenten.
5. *Procesinformatie*: de besluitvormingsprocedure is helder voor deelnemers aan het participatieproces. Wanneer worden welke besluiten door wie genomen? Welke besluiten zijn er voorafgegaan. Welke plek neemt dit participatietraject in en wat gebeurt er met de uitkomsten? Die informatie delen wij voortdurend met inwoners.
6. *Respectvolle behandeling*: deelnemers aan het participatietraject ervaren dat zij op een respectvolle manier worden behandeld door de onderzoekers en de betrokken gemeenten. Bijvoorbeeld door het tijdig beantwoorden van vragen en door goed te luisteren.

Deze uitgangspunten komen terug in de aanpak wij hieronder hebben uitgewerkt.

Methode: online PWE raadpleging in combinatie met lokale adviesgroepen en klankborggroep

Het startpunt van dit participatietraject is het beleidsbesluit over shortlist van zoeklocaties door de gemeenteraden. Als dat akkoord is, dan combineren we de online raadplegingsmethode *Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)* met lokale adviesgroepen waarin inwoners meedenken over het ontwerp en de interpretatie van de online raadpleging. We kiezen voor deze combinatie van een online raadpleging (maxi-publiek) en lokale adviesgroepen (mini-publiek) omdat dit een aantal keren succesvol is gebleken. Het mini-publiek zorgt voor diepgang en ervaren procedurele rechtvaardigheid. Het maxi-publiek zorgt voor representatieve inzichten over waarden, voorkeuren en zorgen van inwoners. In het eindrapport onderbouwen wij de representativiteit van de resultaten zodat de politiek de resultaten legitiem acht om mee te wegen in het besluitvormingsproces.

Als laatste introduceren we ook een klankbordgroep. Hierin nemen belangenorganisaties deel die meer op hoofdlijnen meekijken met het proces en een bijdrage leveren aan het ontwerp van de raadpleging. Dat doen we om de relevantie van raadpleging voor hen te vergroten en commitment te krijgen voor de uitkomsten.

Wat is een Participatieve Waarde Evaluatie (PWE)?

De essentie van een PWE is dat een keuzesituatie van een overheid zo goed mogelijk wordt nagebootst waardoor burgers het dilemma kunnen doorleven. Op een laagdrempelige manier zien burgers het vraagstuk, ze krijgen een overzicht van de gevolgen van de beleidsopties en de beperkingen te zien die er zijn (bijv. beperkt budget of een minimale hoeveelheid opgewekte GWh elektriciteit). Vervolgens geven burgers een advies inclusief een onderbouwing. Dit levert een scherp beeld op van hun voorkeuren, van gemeenschappelijke waarden, hoe waarden volgens burgers moeten worden vertaald in beleid en welke zorgen er achter weerstand zitten.

In Nederland zijn PWE's toegepast rond klimaatbeleid, coronabeleid, transportbeleid en waterveiligheidsbeleid. Een grote en diverse groep burgers deed mee aan deze PWE's en de ruime meerderheid van de deelnemers is positief over deze participatievorm. Meer informatie over de methode is te vinden via www.populytics.nl en www.tudelft.nl/pwe

Bruikbare resultaten door directe verbinding tussen tekentafel en keukentafel

Een kenmerk van de PWE methode is dat een keuzevraagstuk van een overheid zo goed mogelijk wordt nagebootst waardoor inwoners het dilemma kunnen doorleven. Vervolgens wordt aan inwoners gevraagd wat zij zouden adviseren als zij in de schoenen van de beleidsmaker zouden staan. Dit format zorgt ervoor dat 'de tekentafel' en 'de keukentafel' met elkaar worden verbonden. In de PWE zien inwoners (de keukentafel) welke afwegingen de ontwerpers en de beleidsmakers aan de tekentafel moeten maken. Vanuit dit perspectief laten inwoners in hun advies weten aan de ontwerpers wat zij belangrijk vinden. Welke waarden vinden zij het meest belangrijk? Hoe moeten deze worden vertaald naar concreet beleid?

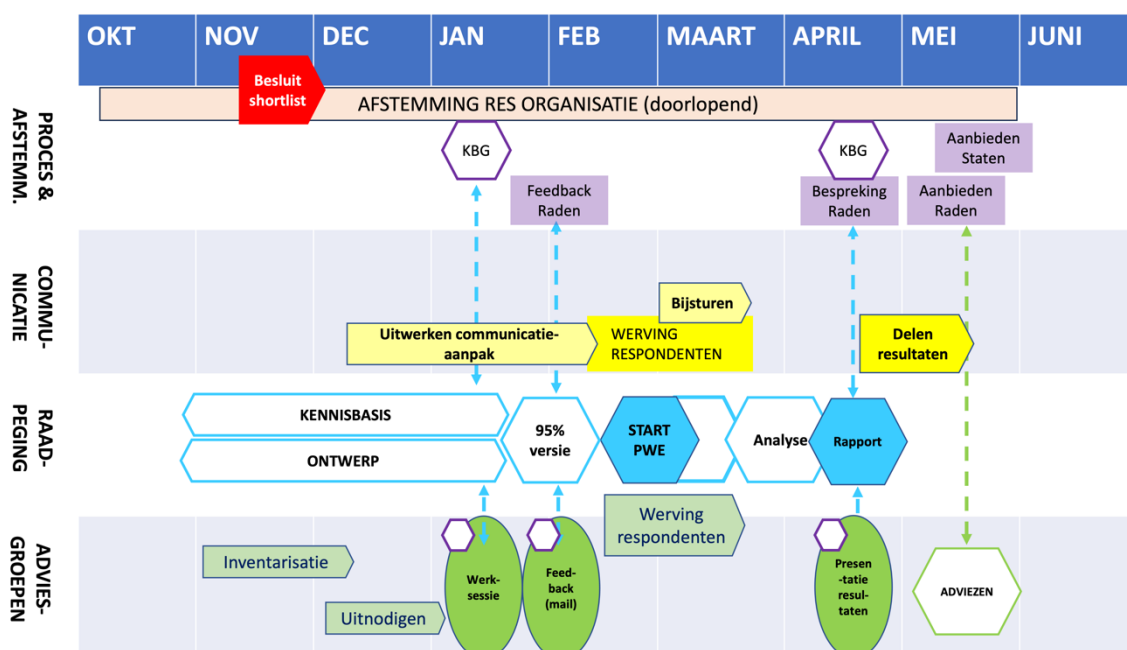
Welke beleidsopties geven burgers de voorkeur en onder welke voorwaarden? Welke zorgen hebben burgers over beleidsopties? Als de ontwerpers aan de tekentafel plaatsnemen om varianten uit te werken, kunnen zij gebruikmaken van de adviezen die vanuit de keukentafels zijn gegeven. Omdat inwoners in de PWE hun waarden en voorkeuren uiten in de context van een keuzevraagstuk, levert dit ook concrete handelingsperspectieven op. De uitkomsten van een PWE stellen ontwerpers en beleidsmakers in staat om hun keuzes zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de waarden, voorkeuren en zorgen van inwoners.

PWE sluit aan op participatiebehoeften van een grote en diverse groep burgers

Een sterk punt van PWE is dat de methode goed aansluit bij de participatiebehoeften van het 'stille midden'. De methode is laagdrempelig, deelname kost ongeveer 20 minuten en je kan meedoen waar

Activiteiten binnen het participatieproces

In dit deel beschrijven we de verschillende activiteiten die we ondernemen in het participatieproces. We hebben dit ook in een stroomschema gezet om een grafisch overzicht te geven van het proces en de planning.

Om de vaart erin te houden benutten we oktober en november om de raadpleging te ontwerpen en om te inventariseren wie we zouden willen uitnodigen voor de lokale adviesgroepen. We maken gebruik van de kennis van de beide gemeentelijke organisaties, de provinciale organisatie, RES-organisatie en maatschappelijke organisaties uit de klankbordgroep RES. In feite start de participatie daarmee al eerder, maar met een beperkt aantal partijen. De periode november – december benutten we om een vertrouwde kennisbasis samen te stellen, zodat bewoners goed geïnformeerd aan de raadpleging kunnen meedoen

Klankbordgroep en adviesgroepen: samenstellen en uitnodigen

Nadat het beleidsbesluit over de shortlist van zoeklocaties door de gemeenteraden is genomen, nodigen we inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties uit om deel te nemen aan de adviesgroepen rond de zoekgebieden. De vraag die we hen stellen is driedig: om mee te denken over het ontwerp van de raadpleging, om de uitkomsten te interpreteren en om een advies te formuleren over hun zoekgebied. Het is belangrijk om de scope van de advisering tijdig te kennen. We bereiden dat voor in een werksessie met het RES team.

Voorafgaand aan het besluit brengen we alvast in kaart hoeveel adviesgroepen we willen instellen en wie voor de groepen in aanmerking komen. De adviesgroepen zijn geformeerd rond de windzoekgebieden van de shortlist. Er kunnen bewoners aan deelnemen, wijkraden, bedrijven, instellingen en bewoners van buurgemeenten. De klankbordgroep is meer algemeen van karakter en biedt plaats aan

belangenvertegenwoordigers van bijvoorbeeld natuurorganisaties, LTO, actiegroepen en partijen die breder naar het gebied kijken. Gemeenten hebben de kennis en contacten om snel te in te kunnen schatten wie relevant zijn voor welke groep. De uitnodiging om deel te nemen aan een van deze groepen wordt gestuurd namens het bestuur van de betreffende gemeente.

Gezamenlijke werksessie adviesgroepen en klankbordgroep

In januari organiseren we een gezamenlijke werksessie met de klankbordgroep en adviesgroepen waarin we het concept van de raadpleging bespreken. De verschillende keuzetaken worden op posters gepresenteerd. Deelnemers geven feedback op de concept-keuzetaken van de raadpleging. Missen we bepaalde opties en consequenties? Zijn de opties op de juiste manier geformuleerd? Is de raadpleging toegankelijk genoeg voor een brede groep inwoners (ook voor praktisch geschoolden)? Tijdens de werksessie staan we met name stil bij het derde onderdeel van de raadpleging (zie kader hieronder), want de inhoud hiervan kan mogelijk per zoekgebied verschillen. Deze werksessie zorgt ervoor dat we geen perspectieven op het vraagstuk missen en onze ervaring is dat de raadpleging als legitiem en representatief wordt gezien als bewoners, bedrijven en organisaties op deze manier worden betrokken.

Voorstel voor concept van de PWE raadpleging

Op basis van de tussentijdse resultaten van de enquête en onze ervaringen in andere trajecten denken wij dat de PWE zou moeten bestaan uit drie onderdelen, maar dit kan uiteraard tijdens de verschillende ontwerpessies worden.

- Deel 1: wat vind je van de argumenten van de gemeenten om windmolens te bouwen?
- Deel 2: hoe vind je dat de gemeenten effecten van windmolens moeten afwegen?
- Deel 3: waar moeten de gemeenten volgens jou vooral rekening mee houden bij keuzes over windmolens?

Onze ervaring is dat het goed is om in het eerste deel van de raadpleging te vragen om de argumenten van de gemeenten/overheden om windmolens te bouwen te laten beoordelen door deelnemers. Ook al hebben sommigen dit al gedaan in de enquête. Zowel voorstanders als tegenstanders van windmolens ervaren dit als een prettig startpunt en je krijgt als gemeenten inzicht in de mate waarin verschillende argumenten worden gesteund door verschillende groepen in de bevolking.

In het tweede deel van de raadpleging krijgen deelnemers een aantal keer twee verschillende aanpakken voor het bouwen van windmolens te zien. Zij krijgen niet te zien wat de aanpak precies is, maar voor beide aanpakken krijgen zij wel inzicht in de gevolgen. Steeds moeten deelnemers aangeven welke aanpak hun voorkeur heeft. Op basis van deze keuzes kunnen we afleiden hoe deelnemers verschillende gevolgen van windmolens ten opzichte van elkaar afwegen. Hoe wegen inwoners geluidseffecten voor X huishoudens af tegenover Y effecten op de natuur en Z kosten? Deze informatie kan als afwegingskader door de gemeenteraad worden gebruikt en dus dienen als beslisinformatie bij het selecteren van zoekgebieden.

In het derde deel van de raadpleging krijgen deelnemers verschillende doelen te zien waar de gemeenten rekening mee kunnen houden bij het maken van keuzes over windmolens. Vervolgens krijgen zij de vraag om 50 punten te verdelen over deze doelen. Doelen die ze belangrijk vinden geven ze meer punten dan doelen die ze minder belangrijk vinden. Vervolgens wordt gevraagd om de keuzes toe te lichten. Op basis van deze keuzes kunnen beleidsmakers afleiden hoe deelnemers verschillende doelen (bijv. verdeel windmolens zo gelijk mogelijk over de gemeenten, zorg dat mensen die in de buurt van windmolens wonen zoveel mogelijk financieel voordeel hebben, zorg ervoor dat mensen die al veel overlast hebben worden ontzien) ten opzichte van elkaar wegen.

Reflectie op de 95% versie van de raadpleging door klankbordgroep, adviesgroepen en raadsleden

In februari leggen we de 95% versie van de PWE voor aan de verschillende groepen en raadsleden die betrokken zijn bij het participatietraject. We verwerken de laatste feedback en laten de teksten controleren door een taalbureau op B1 niveau. Het doel van deze activiteit is om te laten zien hoe de eerdere feedback is verwerkt en om een laatste check uit te voeren. De betrokkenheid van de raden is belangrijk, omdat de raadpleging van en voor iedere inwoner is.

Bewoners nemen deel aan de PWE-raadpleging

Vanaf mid-februari staat de raadpleging een maand lang online. Alle inwoners kunnen de gemeenten adviseren via de PWE-raadpleging. We werken met een combinatie van een gesloten en een open raadpleging. In de gesloten raadpleging kan een representatieve steekproef deelnemen. 5000 adressen worden geloot en uitgenodigd via een brief om deel te nemen. Dit geeft een representatief beeld van de voorkeuren van inwoners. Naast een representatieve raadpleging is er ook een open raadpleging en deze is voor iedereen toegankelijk, zodoende kan iedereen die wil meedoen en zijn/haar voorkeuren doorgeven.

Werving van deelnemers

In de periode dat de raadpleging kan worden ingevuld is de werving van respondenten cruciaal. Een heldere en transparante communicatieaanpak is een belangrijke succesfactor voor de inclusiviteit van het onderzoek, de werving van deelnemers aan de raadpleging en de acceptatie van de uitkomsten. De ervaring leert dat de betrokkenheid en beschikbare capaciteit van het communicatieteam van de betrokken overheden een grote meerwaarde heeft. Wij leveren basismaterialen aan die kunnen worden ingezet in de communicatiecampagne. Daarnaast roepen we de leden van de adviesgroepen en de klankbordgroep op om respondenten te werven onder hun achterbannen, burens, huisgenoten, klanten en leden.

Rapportage en bespreking met klankbordgroepen

We brengen in kaart hoe verschillende groepen inwoners de effecten en doelen van keuzes rond windenergie wegen. We stellen vast wat bewoners (het meest) belangrijk vinden bij het kiezen van locaties voor windenergie. Vanuit de kwalitatieve onderbouwingen van deelnemers maken we een argumentenkaart. We destilleren (rechtvaardigheids)principes die belangrijk gevonden worden door bewoners, we achterhalen welke waarden er achter bezwaren en zorgen van bewoners zitten en we definiëren kansen die bewoners zien. Ook kijken we welke adviezen bewoners hebben om waarden concreet door te vertalen in beleid. We maken ook een onderscheid per zoeklocatie om zo de sentimenten per locatie objectief in beeld te brengen.

We verzamelen de resultaten in een bondig en beeldend rapport dat zowel de belangrijkste kwantitatieve als kwalitatieve resultaten van het participatieproces samenvat, uitgesplitst per shortlistlocatie. De resultaten worden gepresenteerd aan de lokale adviesgroepen. Het meest efficiënt is om een brede bijeenkomst te organiseren met een plenaire presentatie en vervolgens sessies per adviesgroep. De adviesgroepen gebruiken de resultaten van de raadpleging bij het formuleren van hun adviezen.

Opstellen adviezen en aanbevelingen

Wij ondersteunen de lokale adviesgroepen bij het uitwerken van hun aanbevelingen aan de gemeenteraden over de windzoekgebieden. Deze adviezen kunnen worden gebruikt in toekomstige besluitvorming. We verwachten dat er gebiedskenmerken zullen zijn waar de initiatiefnemer rekening mee heeft te houden bij de ontwikkeling van duurzame energie. Uit ervaring weten we dat de groepen zullen willen adviseren over de manier waarop een eventuele ontwikkeling plaatsvindt. We helpen de beleidsmakers bij het schrijven van een notitie die na afloop van het traject aan de deelnemers van de raadpleging wordt gestuurd (als zij een emailadres hebben achtergelaten).

Aanbieden aan gemeenteraad

Om dit participatietraject af te ronden bieden de adviesgroepen hun aanbevelingen aan de gemeenteraden aan. Samen met de eindrapportage van de raadpleging. De Provinciale Staten hebben aangegeven dat zij ook op de hoogte gebracht willen worden. In een goed participatietraject wordt door de overheid teruggekoppeld welke lessen er zijn geleerd uit het participatietraject en idealiter ook wat er met de uitkomsten wordt gedaan (responsiviteit). Dat is op het moment van aanbieden nog niet duidelijk. In ieder geval is het dan wel goed om helder te maken hoe de adviezen een rol spelen in verdere besluitvorming over de ontwikkeling van wind in de Alblasserwaard. In het bijzonder hoe de adviezen van de adviesgroepen zijn meegewogen in het besluit van de gemeenteraden.